

Suuri valiokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto talouspolitiikan EU-koordinaation arviosta

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle selvityksen, joka koskee komission tiedonantoa talouspolitiikan EU-koordinaation arviosta (EJ 12/2021 vp - E 14/2020 vp).

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- talousvaliokunta TaVL 12/2022 vp
- valtiovarainvaliokunta VaVL 1/2022 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- alivaltiosihteeri Leena Mörttinen, valtiovarainministeriö
- vanhempi ekonomisti Jarkko Kivistö, Suomen Pankki
- pääekonomisti Anni Marttinen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työelämäprofessori Martti Hetemäki, Helsinki Graduate School of Economics

Suuren valiokunnan työjaosto on kuullut:

- puheenjohtaja Tuomas Saarenheimo, euroryhmän työryhmä, EU:n talous- ja rahoituskomitea
- väitöskirjatutkija Antti Ronkainen, Helsingin yliopisto
- professori Niku Määttänen, Helsinki Graduate School of Economics
- ekonomisti Jussi Ahokas, BIOS-tutkimusyksikkö
- valtiotieteen tohtori Peter Nyberg
- työelämäprofessori Vesa Vihriälä
- emeritusprofessori Matti Virén

Suuren valiokunnan työjaosto on saanut kirjallisen lausunnon:

- professori Päivi Leino-Sandberg, Helsingin yliopisto

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio julkaisi 5.2.2020 tiedonannon, joka käynnisti säännönmukaisen arvion talouspolitiikan koordinaatiokehikon toiminnasta. Keskustelut kuitenkin keskeytyivät keväällä 2020 koronakriisiin. Komissio käynnisti keskustelut uudelleen julkaisemalla 19.10.2021 tiedonannon, jossa vedetään yhteen koronakriisin taloudellisia vaikutuksia ja kriisin opetuksia sekä tämän vaikutuksia talouspolitiikan koordinaatioon. Tiedonanto käynnisti jäsenmaiden väliset keskustelut, joiden tarkoituksena on luoda eri osapuolten välille yhteisymmärrystä tulevan koordinaatiokehikon sisällöstä. Keskustelua on käyty kevään 2022 aikana erityisesti euroryhmässä ja sen alaisissa työryhmissä. Lisäksi komissiolla oli loppuvuonna 2021 julkinen konsultaatio, johon liittyvät kysymykset esitettiin tiedonannossa.

Komissio julkaisi maaliskuun 2022 alussa vuoden 2023 finanssipolitiikkaa koskevaa ohjausta käsitelleen tiedonannon. Se sisälsi alustavia havaintoja siitä, mistä elementeistä konsensus sääntökehikon uudistamisessa voisi löytyä tähän mennessä jäsenmaiden välillä käydyn keskustelun perusteella:

- Velkakestävyyden turvaaminen ja kestävä kasvun edistäminen investointien ja uudistusten avulla
- Enemmän huomiota keskipitkän aikavälin finanssipoliittiseen seurantaan
- Mahdollisten kokemusten hyödyntäminen elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rakenteesta, hallinnoinnista ja toimeenpanosta
- Sääntökehikon yksinkertaistaminen, vahvempi kansallinen omistajuus ja parempi toimeenpanon seuranta

Jäsenmaiden välisten keskustelujen odotetaan jatkuvan kevään 2022 ja mahdollisista lainsäädäntömuutoksista keskusteltaisiin syksyllä 2022.

Komission tiedonanto

Komissio toteaa, että sen vuonna 2020 viestimät päähaasteet ovat nyt entistäkin ajankohtaisempia, sillä pandemia on muuttanut talouden olosuhteita, minkä lisäksi on tärkeää edistää vihreää ja digitaalista siirtymää:

- 1) Jäsenmaiden julkiset velkasuhteet ovat kasvaneet entisestään
- 2) Julkisten investointien tulisi säilyä korkealla tasolla lähitulevaisuudessa
- 3) Suhdanteita tasaavat finanssipoliittiset sekä EU-tason politiikkatoimet ovat osoittautuneet erittäin tehokkiksi välineiksi kriisin negatiivisten vaikutusten heikentämisessä

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp

4) Tehdyt politiikkatoimet ovat korostaneet koordinoitua politiikan merkitystä sekä EU- ja jäsenvaltiotasoon toimien yhteisvaikutuksen kehittämistä.

5) Nopeassa tahdissa muuttuvat taloudelliset olot ovat osoittaneet, että havaitsemattomien muutosten käyttäminen finanssipoliittisissa säännöissä tuottaa haasteita ja osa säännöistä ei sovi nopeasti muuttuviin olosuhteisiin.

6) Useat kriisiä edeltäneet makrotaloudelliset epätasapainot ovat kasvaneet ja samalla on syntynyt uusia. Oikea-aikainen reagoiminen on noussut entistäkin tärkeämmäksi.

EU:n finanssipoliittisten sääntöjen tulevaisuus

Komissio toteaa, että EU:n finanssipoliittisissa säännöissä tärkein haaste on (osan) jäsenvaltioista korkeiden julkisten velkatasojen supistaminen kestäväällä ja kasvuystävällisellä tavalla. Taloudellisten olojen sen salliessa jäsenvaltioiden tulisi velkatasoissa pyrkiä palaamaan supistuvalla kasvu-uralle ja tässä vahva talouden elpyminen on avainasemassa. Julkiset investoinnit ovat siinä olennaisen tärkeitä ja niitä tuetaan väliaikaisesti elpymis- ja palautumistukivälineellä (Recovery and Resilience Facility, RRF).

Komissio toteaa myös, että koordinoitua politiikan tuottama vakauttava vaikutus on ollut elintärkeää EU-alueelle kohdistuvan negatiivisen shokin heikentämisessä. Yleinen poikkeuslauseke mahdollisti koordinoitua finanssipoliittisen vastauksen kriisiin. Komissio huomauttaa, että finanssipoliittinen elvyttäminen vaikeina aikoina vaatii myös finanssipoliittisen puskurin rakentamisen parempina aikoina.

Komission tulkinnan mukaan sääntökehikon yksinkertaistaminen vaatii erityisesti voimakkaampaa jäsenvaltioiden vastuuta sekä parempaa toimeenpanoa.

Makrotalouden epätasapainoa koskevan menettelyn tulevaisuus

Komissio toteaa, että makrotaloudellisten epätasapainojen estäminen ja korjaaminen parantavat jäsenmaiden kykyä vastata talouden shokkeihin ja tukevat taloudellista konvergenssia. Epätasapainoihin reagointi auttaa jäsenmaiden palautumista kriisistä ja vahvistaa pitkän aikavälin kasvua.

Vaikka menettely on lisännyt tietoutta makrotalouden epätasapainoista, se ei ole johtanut uudistuksiin jäsenmaissa, joissa on pysyviä epätasapainoja. Monenvälinen vuoropuhelu lisää kansallista sitoutumista poliittisiin toimiin, joita tarvitaan vastatessa tunnistettuihin heikkouksiin. Liiallista epätasapainoa koskevaa menettelyä ei ole koskaan käynnistetty yhdessäkään jäsenmaassa, joten komissio katsoo, että kaikkia makrotalouden epätasapainoa koskevan menettelyn osia ei ole käytetty.

MIP:n ja vakaas- ja kasvusopimuksen yhteensovittamista ei ole aina hyödynnetty valvontakehikossa. Komission tulkinnan mukaan saattaisi olla mahdollista yhdistää toimia liittyen epätasapainoihin, mahdollisiin taloudellisiin kasvuhaasteisiin sekä julkisen velan riskeihin. Lisäksi komis-

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp

sio toteaa, että MIP ei toistaiseksi huomioi talouden uusia haasteita liittyen ilmastonmuutokseen sekä muihin ympäristötekijöihin.

Elpymis- ja palautumistukivälineestä opitut asiat

Komissio korostaa, että onnistuneesta finanssipoliittisesta koordinaatiosta sekä elpymis- ja palautumisvälineestä tulisi kerätä oppia tulevaisuutta varten ja hyödyntää sitä uutta finanssipoliittista kehikkoa suunniteltaessa. EU-tasolta lähtenyt aloite oli muodostaa suuren mittakaavan väline, jossa jäsenvaltiot saivat itse suunnitella maakohtaisia uudistuksia ja investointeja.

Komissio nostaa esille, että tämänkaltaisella välineellä on mahdollista kasvattaa jäsenvaltioiden kansallista omistajuutta uudistuksista ja investoinneista, mikä voi edistää toimeenpanoa. Komissio korostaa myös läpinäkyvän arviointi- ja valvontajärjestelmän ja siitä seuraavan molempipuolisen luottamuksen merkitystä RRF:n toimeenpanossa. RRF:n avulla voidaan yhtäaikaaisesti saavuttaa EU-tasolla laajamittaisia edistysaskeleita määritellyille alueille, kuten vihreä siirtymä ja digitalisaatio, ja vastata jäsenvaltiokohtaisiin haasteisiin.

Vihreän siirtymän ja digitaalisen muutoksen tukeminen

Tiedonannossa arvioidaan, että kaksoissiirtymän (vihreä ja digitaalinen) toteuttaminen edellyttäisi 650 miljardin euron vuosittaista lisäystä yksityisiin ja julkisiin investointeihin vuoteen 2030 asti. Suurin osa lisäinvestoinneista, n. 80 % eli n. 520 miljardia, olisi kohdistettava vihreään siirtymään.

Ilmasto- ja energiapolitiikan osuus olisi komission arvioiden mukaan n. 60 % koko lisäyksestä eli n. 390 mrd. Tällä tavoiteltaisiin ennen kaikkea hiilestä irtautumista, mutta samalla vastattaisiin kasvavan talouden tarpeisiin liittyen energiansaantiin ja kuljetusalaan. Muiden ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi vaadittavien investointien osuus komission laskelmissa olisi 130 mrd. vuodessa. Kyseinen arvio sisältää mm. biodiversiteetin, luonnonvarojen hallintaan ja kiertotalouden tavoitteisiin liittyvät investointitarpeet.

Digitaalisen muutoksen osalta komissio arvioi lisäinvestointien tarpeeksi 125 mrd. vuodessa. Luvussa ovat mukana mm. viestintäverkkojen, digitaalisten taitojen kehittämisen sekä keskeisten digitaalisten teknologioiden vaatimat investoinnit, mutta ei julkisten palveluiden digitalisaatiota.

Valtioneuvoston kanta

Selvityksen mukaan Suomi suhtautuu avoimesti eri kysymysten ja vaihtoehtojen tutkimiseen EU-selonteon kannan mukaisesti. Suomi muodostaa täsmennetympiä kantoja EU:n talouspolitiikan koordinaatiojärjestelmän ja finanssipoliittisen säännösten uudistamiseen konsultaatioiden ja niihin liittyvien keskustelujen perusteella valtioneuvoston jatkokirjelmissä keväällä 2022.

Suomen kantoja on linjattu valtioneuvoston EU-selonteossa:

Talous- ja finanssipolitiikka

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp

Talous- ja rahaliitossa on ensisijaisen tärkeää, että vastuu talouspolitiikasta kuuluu jäsenvaltioille itselleen, perussopimusten mukaisesti. Tämän toteutuminen edellyttää, että jäsenmailla on aitoa talouspoliittista liikkumavaraa. Jäsenmaiden on kyettävä luomaan hyvinä aikoina itselleen liikkumavaraa huonoja aikoja varten. On tärkeää selvittää mahdollisuuksia monimutkaiseksi muodostuneen finanssipolitiikan sääntökehikon yksinkertaistamiseksi, perussopimuksia kuitenkin avaamatta. Varsinkin jäsenvaltioiden velkakestävyys sekä vaihtotaseiden mahdollisiin epätasapainoihin on keskityttävä entistä painokkaammin. Rahapolitiikan ja finanssipolitiikan keskinäinen yhteensopivuus on yhä tärkeämpää. Velkajärjestelyjen hallitun toteuttamisen edellytyksiä tulisi parantaa euroalueella. Talouspolitiikan sääntökehikon on mahdollistettava suhdannetilanteeseen nähden oikeinmitoitettun finanssipolitiikan harjoittaminen, mikä tulee ottaa huomioon, mikäli finanssipoliittista sopimusta ja sen roolia uudelleen tarkastellaan.

EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen säännöt on luotu hillitsemään riskiä jäsenvaltioiden ylivelkaantumiselle ja siten ennaltaehkäisemään osaltaan rahapoliittisen itsenäisyyden rapautumista.

Ohjausjakso ja vihreä kasvu

Jäsenvaltioiden talouspolitiikan koordinoinnissa eurooppalainen ohjausjakso on keskeinen. Eurooppalainen ohjausjakso on ensisijainen väline maiden välisten erojen tasaamiseksi, työllisyyden sekä sosiaalisen koheesion edistämiseksi ja euroalueen vakauden ylläpitämiseksi. Suomi tukee YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden (Agenda 2030) huomioimista osana eurooppalaista ohjausjaksoa ja pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan ohjausjakson toiminnan tasapainoiseen kehittämiseen niin, että se lähtökohtaisesti keskittyy talouspolitiikan koordinaatioon, mutta huomioi paremmin taloudellisten, sosiaalisten, työllisyys ja ympäristötoimenpiteiden ja -politiikkojen vaikutukset toisiinsa sekä edistää ekologista jälleenrakentamista. Osana talouspolitiikan ohjausjaksoon liittyvää valmistelua käydään tiivistä vuoropuhelua eri tahojen, kuten työmarkkinaosapuolten ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Prosessi ei kuitenkaan saisi kokonaisuutena ylikuormittaa.

Suomen tavoitteena on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Euroopan unioni. EU on sitoutunut Pariisin ilmastopöytäkirjan ja YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden (Agenda2030) toimeenpanoon. Covid-19-kriisi on korostanut tämän merkitystä. Tavoitteemme on unioni, joka on maailman kilpailukykyisin ja sosiaalisesti ehein ilmastoneutraali talous. Euroopan komission pyrkimys rakentaa vihreän kehityksen ohjelmalla (Green Deal) EU:sta oikeudenmukainen, hyvinvoiva ja ilmastoneutraali yhteiskunta vastaa hyvin Suomen tavoitteita.

Talouden elpymistä tukeva rahoitus vauhdittaa osaltaan siirtymistä uuteen vaiheeseen, jossa Euroopan talouskehitys ja kilpailukyky kehittyminen 2(12) ankkuroituvat vihreään kasvuun ja digitaalisen talouteen. Siirtymä tulee toteuttaa sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla ja Euroopan keskeiseen voimavaraan, vahvaan inhimilliseen pääomaan, nojaten. Suomen EU-politiikka lähtee siitä, että unionin toiminta tukee hyvinvointiyhteiskunnan kehittämistä ja kansalaisten hyvinvoinnin vahvistamista.

Elpymisväline ja muut kriisitoimet

Suomi korostaa, että covid-19-kriisin aiheuttamiin talousvaikutuksiin liittyvä elpymisväline on kertaluontoinen ja poikkeuksellinen kriisitoimi, jonka kesto ja käyttötarkoitus ovat selkeästi raja-

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp

tut. Elpymisvälineen oikeusperusta on poikkeukselliseen kriisitilanteeseen vastaaminen. Elpymisväline toteutetaan EU:n perussopimus-, lainsäädäntö- ja toimielinkehikon sisällä, toimielinten välistä tasapainoa horjuttamatta. Suomi on hyväksynyt elpymisvälineen näillä reunaehdoilla. EU:n monivuotinen rahoituskehys on jatkossakin ensisijainen tapa rahoittaa unionin toimintaa.

Covid-19-kriisin yhteydessä perustettu työttömyysriskien lieventämisen tukiväline (SURE) on poikkeuksellinen ja kertaluonteinen ratkaisu akuuttiin kriisiin vastaamiseksi. Mikäli keskustelu uusista pysyvistä järjestelyistä nousee EU-tasolla, tulee siihen varautua huolella selvittämällä järjestelyjen tarvetta, hyötyjä ja riskejä. Pysyviä muutoksia EU:n talouspolitiikan rakenteisiin ei tulisi tehdä vastauksena akuuttiin kriisiin. Yhteistyötä suhdannepolitiikan paremmaksi hallitsemiseksi finanssipolitiikassa voidaan lisätä myös jäsenvaltioiden keskinäisellä, erikseen sovittavalla samansuuntaisella toiminnalla.

Keskusteltaessa tiedonannosta ja osana ennakko vaikuttamistyötä Suomi korostaa selonteon ohella seuraavia näkökohtia:

EU:n finanssipoliittiset säännöt on luotu hillitsemään riskiä jäsenvaltioiden ylivelkaantumiselle. Jatkossa voitaisiin esimerkiksi tutkia mahdollisuuksia kasvattaa laajempien velkakestävyysarvioiden roolia komission arvioissa jäsenmaiden julkisen talouden tilasta ja julkisen talouden menettelyissä. Velkakestävyys arviointiin on erilaisia metodologioita, joiden soveltuvuutta tulee myös arvioida jatkokeskusteluissa.

Talous- ja rahaliitossa on ensisijaisen tärkeää, että vastuu talouspolitiikasta kuuluu jäsenvaltioille itselleen, perussopimusten mukaisesti. Vastuu kestävästä finanssipolitiikasta on jokaisella jäsenvaltiolla, ja sitoutumista julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyttä vahvistaviin sääntöihin tulisi kasvattaa. Tätä on syytä tukea yhteisellä julkisen talouden valvonnalla, jotta vältetään vakavat virheet jotka saattaisivat olla riski yksittäisen jäsenmaan tai koko EU-/euroalueen vakaukselle.

Talouspolitiikan koordinaatiokehikko, erityisesti finanssipolitiikan säännöt, on muodostunut monimutkaiseksi kokonaisuudeksi. On tärkeää selvittää mahdollisuuksia kehikon yksinkertaistamiseksi, perussopimuksia kuitenkin avaamatta. Selvitystyö tulee aloittaa siitä, että katsotaan, kuinka paljon nykyinen lainsäädännön mukainen sääntökehikko joustaa. Myös taloudellisten seuraamusten, markkinoiden reagoimisen, ja positiivisten kannusteiden roolia tehokkaassa toimeenpanossa tulee arvioida jatkokeskusteluissa tarkasti peilaten niistä saatuihin kokemuksiin.

Talouspolitiikan sääntökehikon on mahdollistettava suhdannetilanteeseen nähden oikeinmitoitettun finanssipolitiikan harjoittaminen. Olisikin hyvä pohtia millaisia talouden indikaattoreita kehikossa käytetään ja miten niitä sovelletaan. Lisäksi tulee arvioida, miten yhteistyötä suhdannepolitiikan paremmaksi hallitsemiseksi finanssipolitiikassa voidaan lisätä jäsenvaltioiden keskinäisellä, erikseen sovittavalla samansuuntaisella toiminnalla.

EU:n ilmastotavoitteet vaativat laajamittaisia investointeja. Valtioneuvosto katsoo, että on syytä arvioida tarkasti vaihtoehtoja, joiden avulla tavoitteet on EU:n tasolla mahdollista saavuttaa. Nykyiset säännöt mahdollistavat mm. julkisten investointien huomioimisen arvioitaessa perussopimuksen alijäämä- ja velkakriteerin noudattamista ja lisäksi vakaus- ja kasvusopimuksen ennalta-

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp

ehkäisevässä osassa on investointilauseke, joka mahdollistaa poikkeamisen keskipitkän aikavälin tavoitteeseen johtavalta polulta.

Valtioneuvosto katsoo, että eurooppalainen ohjausjakso on ensisijainen väline makrotaloudellisten epätasapainojen poistamisessa ja uusien muodostumisen välttämiseksi ja yleisesti jäsenvaltioiden talouspolitiikan koordinoinnissa. Ohjausjakson puitteissa seurataan makrotalouden kehitystä, edistystä maakohtaisten suositusten etenemisessä sekä makrotaloudellisten epätasapainojen kehitystä jäsenvaltioissa. Makrotalouden epätasapainoilla (kuten työttömyydellä, yksityisen sektorin velkaantumisella ja rahoitussektorin vastuilla) on yhteys julkisen talouden kestävyys-teen. Makrotaloudellisten epätasapainojen huolellinen seuranta ja monenvälinen valvonta tulee varmistaa myös jatkossa. Jäsenvaltioiden velkakestävyys lisäksi vaihtotaseiden mahdollisiin epätasapainoihin on keskityttävä entistä painokkaammin. Ohjausjakso ei kuitenkaan saa kokonaisuutena ylikuormittaa.

Suomi korostaa, että covid-19-kriisin aiheuttamiin talousvaikutuksiin liittyvä elpymisväline on kertaluontoinen ja poikkeuksellinen kriisitoimi, jonka kesto ja käyttötarkoitus ovat selkeästi rajatut. Kertaluontoisen elpymisvälineen merkittävin osa, elpymis- ja palautumistukiväline, ohjaa jäsenmaita tekemään eurooppalaisella ohjausjaksolla tunnistettuja rakenteellisia uudistuksia ja investointeja. Koska välineen toimeenpano on vasta alkuvaiheessa, siihen sisältyvien kannusteiden vaikuttavuudesta uudistusten ja investointien toimeenpanoon ei ole vielä tietoa. Jatkokeskusteluissa voidaan tarkastella avoimesti tukivälineen käytäntöjä, toimivuutta ja vaikutuksia eri näkökulmista. Mikäli keskustelu uusista pysyvistä järjestelyistä nousee EU-tasolla, tulee siihen varautua huolella selvittämällä järjestelyjen tarvetta, hyötyjä ja riskejä. Pysyviä muutoksia EU:n talouspolitiikan rakenteisiin ei tulisi tehdä vastauksena akuuttiin kriisiin.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Suuri valiokunta pitää talouspolitiikan sääntökehikon uudistamista tarpeellisena ja tärkeänä hankkeena. Tavoitteena tulisi olla sellainen säännöstö, joka on toimiva myös pidemmällä aikavälillä. Sääntökehikkoa ja muuta talouspoliittista koordinaatiota tulisi uudistaa siten, että se ohjaisi jäsenmaita aiempaa selkeämmin velkakestävyys-teen. Samaan aikaan tulisi mahdollistaa jäsenmaiden tarvittavat investoinnit vihreän siirtymän toteuttamiseksi. Kehikon tulisi myös nykyistä paremmin mahdollistaa jäsenmaiden oikeinmitoitettu toiminta eri suhdannetilanteissa.

Suuren valiokunnan asiantuntijakuulemisten mukaan Venäjän sota Ukrainassa ei suoraan vaikuta siihen, mihin suuntaan talouspolitiikan sääntökehikkoa tulisi kehittää. Se vaikuttaa kuitenkin EU:n ja euroalueen talouskasvuun ja inflaatioon negatiivisesti tilanteessa, jossa pandemian vaikutuksista ollaan juuri toipumassa. Suuri valiokunta katsoo, että vallitsevan tilanteen vaikutukset on muutoinkin syytä huolella arvioida osana talouspolitiikan koordinaation uudistamisprosessia. Erilaisiin kriiseihin tulee jatkossa pyrkiä vastaamaan entistä paremmin myös talousalueena.

Sota ja sitä edeltänyt pandemia alleviivaavat tarvetta huolehtia julkistalouksien kestävyyydestä ja riittävien puskurien luomisesta hyvinä aikoina, jotta ennakoimattomiin tilanteisiin voidaan reagoida paremmin. Samalla poikkeuksellisissa tilanteissa sääntöjen tulisi tarvittavalla tavalla joustaa, mutta ennalta sovitusti ja yhdenmukaisin kriteerein (SuVM 1/2021 vp, VaVL 1/2022 vp).

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp

Tarve vähentää Euroopan energiariippuvuutta Venäjästä tekee vihreän siirtymän ja fossiilisista polttoaineista luopumisen entistä tärkeämmäksi ja kiireellisemmäksi tehtäväksi. On myös huomioitava, että sota on aiheuttanut jäsenmaissa painetta lisätä muitakin julkisia investointitarpeita. Tämä koskee erityisesti puolustukseen liittyviä menopaineita. Uudistuksen valmistelussa on myös otettava huomioon huoltovarmuuskohdat ja tarve vahvistaa Euroopan strategista autonomiaa.

Suuri valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin keskeisenä lähtökohtana sitä, että vastuu talouspoliittisista päätöksistä kuuluu jäsenmaille. On tärkeää, että säännöt ohjaavat jäsenmaita vastuulliseen finanssipolitiikkaan. Sääntöjen on aiempaa selvemmin ohjattava velkakestävyyteen sekä asenteittaiseen ja pitkäjänteiseen julkisen velan sopeuttamiseen. Valiokunta pitää myös hyvänä valtioneuvoston linjausta, jonka mukaan jatkossa on tarpeen vahvistaa laajempien velkakestävyysarviointien roolia jäsenmaiden julkisen talouden tilaa koskevissa arvioissa (VaVL 1/2022 vp).

Suuri valiokunta katsoo, että jäsenmaiden sitoutumista finanssipoliittisten sääntöjen noudattamiseen tulisi vahvistaa. Tämä edellyttää sitä, että säännöt ovat uskottavia ja realistisia. Useat suuren valiokunnan kuulemista asiantuntijoista katsoivat, että olemassa oleva 60 %:n julkisen velan sääntö ja sääntö alentaa 60 % ylittävää velkaa viidellä prosentilla vuodessa (ns. 1/20 sääntö) ovat nykytilanteessa epärealistisia. Kuulemisissa tuotiin esiin, että jos pandemian vuoksi käyttöön otetun, julkisen sektorin velkasääntöjä koskevan poikkeuslausekkeen voimassaolo päättyisi suunnitellusti vuoden 2022 lopussa, jopa 14 jäsenmaata voisi joutua liiallisen alijäämän menettelyyn. Kuten valtiovarainvaliokunta ja talousvaliokunta lausunnoissaan (VaVL 1/2022 vp, TaVL 12/2022 vp) toteavat, jatkovalmisteluissa voitaisiin harkita 60 %:n yhtenäisen velkasäännön nostamista. Samalla voitaisiin luoda ja vahvistaa maakohtaiseen kestäväan talouspolitiikkaan ohjaavia välineitä (TaVL 12/2022 vp).

Suuri valiokunta pitää myös tärkeänä arvioida sanktioiden toimivuutta. Sääntöjen toimeenpanoa on pyritty vahvistamaan mahdollisuudella asettaa sanktioita sääntöjä rikkoville jäsenmaille, mutta kynnys aidosti vaikuttavien sanktioiden asettamiseen on varsin korkealla. Sanktioiden uhka ei ole toiminut, ja sääntöjen toistuva rikkominen on heikentänyt niiden uskottavuutta. Vaihtoehtona sanktioiden asettamiselle on perusteltua arvioida mahdollisuuksia luoda positiivisia kannusteita niille maille, jotka noudattavat sääntöjä (VaVL 1/2022 vp).

Suuri valiokunta tukee valtioneuvoston näkemystä siitä, että sääntökehikkoa tulee yksinkertaistaa. Säännöt on laajasti koettu monimutkaisiksi ja tulkinnanvaraisiksi. Yksinkertaistaminen lisää myös sääntöjen läpinäkyvyyttä. Suuri valiokunta tukee valtioneuvoston näkemystä siitä, että talouspolitiikan sääntökehikon on mahdollistettava suhdannetilanteeseen nähden oikeinmitoitettun finanssipolitiikan harjoittaminen. Kuten valiokunta on aiemminkin todennut, sääntökehikon tulee kannustaa puskureiden luomiseen noususuhdanteissa ja sen ei tule rajoittaa liiaksi finanssipoliittista liikkumavaraa laskusuhdanteissa (SuVM 1/2021 vp). Suuren valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan yksi ongelma nykyisissä säännöissä on ollut se, että ne ovat toimineet myötäsyklisesti eli kärjistäen suhdannevaihteluita. Kuulemisissa tuotiin esiin muun muassa se, että rakenteellisen alijäämän seuraaminen on usein johtanut pikemminkin myötä- kuin vastasykliseen talouspolitiikkaan. Tämä johtuu erityisesti siitä, että arviot rakenteellisesta alijäämästä muuttuvat usein takautuvasti.

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp

Valtiovarainvaliokunnan ja talousvaliokunnan lausuntojen mukaisesti yksi vaihtoehto sääntöjen kehittämisessä yksinkertaisempaan ja vastasyklisempään suuntaan voisi olla suuremman merkityksen antaminen julkisten menojen kasvua koskevalle menosäännölle. Menosääntö tukisi finanssipolitiikan mitoitusta, jonka reaaliaikainen arviointi voi olla etenkin suhdannekäänteissä vaikeaa (VaVL 1/2022 vp). Talousvaliokunnan mukaan menosääntö voisi yhdistää julkisten menojen suurimman sallitun kasvun nimellisen BKT:n ennustettuun kasvuun. Menotavoite ei kuitenkaan estäisi veronkorotuksilla rahoitettujen menojen lisäyksiä (TaVL 12/2022 vp).

Suuri valiokunta korostaa valtiovarainvaliokunnan tavoin myös eurooppalaisen ohjausjakson tärkeyttä merkitystä jäsenvaltioiden talouspolitiikan koordinoinnissa. Makrotaloudellisten epätasapainojen huolellinen seuranta ja monenvälinen valvonta tulee varmistaa myös jatkossa. On niin ikään perusteltua valtioneuvoston toteamalla tavalla kiinnittää aiempaa painokkaammin huomioita vaihtotaseiden epätasapainoihin (VaVL 1/2020 vp).

Julkisten talouksien kestävyysparantamisen lisäksi yksi talouspolitiikan koordinaation uudistamisen tavoite on riittävien investointien turvaaminen vihreään siirtymään ja digitaaliseen muutokseen. Komissio arvioi tiedonannossaan, että tämän kaksoissiirtymän toteuttaminen edellyttäisi 650 miljardin euron vuosittaista lisäystä yksityisiin ja julkisiin investointeihin vuoteen 2030 asti. Noin 80 % tästä olisi sen mukaan kohdistettava vihreään siirtymään.

Suuri valiokunta katsoo, että vihreä ja digitaalinen siirtymä ovat EU:n keskeisimpiä tavoitteita, joiden saavuttaminen edellyttää myös julkisia investointeja (VaVL 1/2022 vp). Investoinnit ovat keskeisiä Euroopan kasvulle ja kilpailukyvyille, ja vallitseva geopoliittinen tilanne korostaa entisestään tarvetta vastata riittävin investoinnein strategiseen kilpailuun ilmasto- ja energiapolitiikan sekä digitalisaation aloilla (TaVL 1/2022 vp). Talouspolitiikan sääntökehikon tulee olla sellainen, että jäsenmaiden on mahdollista tehdä tarvittavat investoinnit. Se, että vihreää siirtymää pyritään nyt vauhdittamaan kaikissa EU-maissa yhtä aikaa, saattaa tehdä tarvittavista investoinneista kalliimpia.

Keskusteluissa on ollut esillä ajatus siitä, että siitä, että vihreään siirtymään liittyviin investointeihin tehtäisiin finanssipoliittisissa säännöissä joitain poikkeuksia (ns. kultainen sääntö). Suuri valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että on tarkkaan harkittava, mikä on paras vaihtoehto mahdollistaa tarvittavat investoinnit. Vihreää siirtymää koskevat erilliset poikkeukset saattaisivat olla ongelmallisia velkaantumisen hillitsemisen näkökulmasta. Kuten valtiovarainvaliokunta lausunnossaan toteaa, jos merkittävä osa investointimenoista jäisi vakausta- ja kasvusopimuksen alijäämää ja julkista velkaa kuvaavien viitearvojen ulkopuolelle, poikkeus mitätöisi vakausta- ja kasvusopimuksen keskeisen tavoitteen hillitä jäsenmaiden ylivelkaantumista. Poikkeuksesta saattaisi myös aiheutua hankalia rajanveto-ongelmia, ja ne saattaisivat lisätä kehikon monimutkaisuutta (TaVL 12/2022 vp ja VaVL 1/2022 vp). Talousvaliokunnan mukaan poikkeukset edellyttäisivät vähintäänkin sitä, että menojen voitaisiin uskottavan tutkimustiedon perusteella arvioida hyödyttävän julkisen talouden tasapainoa niin, että ne maksaisivat itsensä kohtuullisella aikajänteellä takaisin (TaVL 12/2022 vp).

Suuri valiokunta kiinnittää huomiota valtioneuvoston selvityksen kirjaukseen siitä, että nykyisessä sääntökehikossa on jo elementtejä, jotka mahdollistavat julkisten investointien huomioimisen, minkä lisäksi EU:n elpymis- ja palautustukiväline (Recovery and Resilience Facility, RRF) tukee

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp

vihreää ja digitaalista siirtymää (VaVL 1/2022 vp). RRF:n varoista suunnataan noin 40 % vihreään siirtymään. Asiantuntijakuulemisissa on esitetty, että voitaisiin arvioida, voidaanko kansallisissa suunnitelmissa esitetyt toimet kohdentaa uudelleen siten, että siirtymää ja energiariippuvuuden purkamista edistettäisiin vielä nopeammin.

Suuren valiokunnan kuulemisissa asiantuntijat nostivat esiin myös sen, pitäisikö julkishyödykkeitä tuottaa enemmän EU-tasolla silloin, kun pyritään vastaamaan rajat ylittäviin haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutos ja irtaantuminen energiariippuvuudesta. Tämä merkitsisi todennäköisesti EU:n rahoituskehityksen kasvattamista. Myös talousvaliokunta toteaa lausunnossaan, että esimerkiksi ilmastonmuutokseen tai digitalisaatioon liittyvät haasteet ovat luonteeltaan olennaisesti rajat ylittäviä, globaaleja kysymyksiä, jolloin yksittäisen maan investointeja ei voida pitää tehokkaimpana vastauksena. Samalla on huomioitava se, että liikkumavaran lisääminen EU-tasolla voisi vastaavasti vähentää investointimahdollisuuksia kansallisella tasolla. Olisi siksi tärkeää arvioida, mitkä ovat EU:n kilpailukyvyn kannalta sellaisia julkishyödykkeitä, joiden tuottaminen EU:n tasolla tuo lisäarvoa kansallisen tason toimintaan verrattuna (TaVL 12/2022 vp).

Suuri valiokunta katsoo, että markkinakurin asteittainen palauttaminen on tärkeää kasvu- ja vakaussopimuksen toimeenpanon näkökulmasta (VaVL 1/2022 vp, TaVL 12/2022 vp). EKP:n euro maiden velkakirjaostot ovat käytännössä olleet velkahelpotus, joka on ylläpitänyt suotuisia rahoitusoloja julkisen velan kasvusta huolimatta. Asiantuntijakuulemisissa tuotiin esiin, että Yhdysvaltojen rahaliitossa osavaltioiden finanssipolitiikan kestävyys perustuu pitkälti markkinakuriin.

Valiokunta korostaa myös pankkiunionin loppuun saattamista, pääomamarkkinaunionin toteutusta sekä pankkien valtionlainariskien vähentämisen merkitystä talouden kestävyydelle. Valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin tärkeänä parantaa hallittujen velkajärjestelyiden edellytyksiä (TaVL 12/2012 vp).

Suuri valiokunta muistuttaa lisäksi oikeudenmukaisen, tehokkaan ja kestävä verotuksen merkityksestä. Kuten suuri valiokunta on todennut valtioneuvoston EU-selontekoa koskevassa mietinnössään, Suomen tulee tukea sellaisia ratkaisuja, jotka turvaavat ja vahvistavat Suomen ja koko EU-alueen veropohjaa globaalisti kestäväällä tavalla sekä edistävät yritysten välistä reilua kilpailua puuttamalla haitalliseen verovälttelyyn (SuVM 1/2021 vp).

Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto jatkaa vaikuttamista talouspolitiikan koordinaation uudistamiseen ja etsii ja esittää neuvotteluissa aktiivisesti parhaita vaihtoehtoja, jotka samaan aikaan sekä turvaavat velkakestävyys että mahdollistavat kestävä kasvun ja jäsenmaiden toimintakyvyn kannalta tarpeelliset investoinnit.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Suuri valiokunta esittää,

että valtioneuvosto ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp

Helsingissä 6.5.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

1. varapuheenjohtaja Jani Mäkelä ps
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Sari Essayah kd
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Anne Kalmari kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Ville Kaunisto kok
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jouni Ovaska kesk
jäsen Jussi Saramo vas
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
jäsen Iris Suomela vihr
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
varajäsen Sanna Antikainen ps
varajäsen Heikki Autto kok
varajäsen Inka Hopsu vihr
varajäsen Jari Leppä kesk
varajäsen Matias Marttinen kok
varajäsen Matias Mäkynen sd
varajäsen Anders Norrback r
varajäsen Hussein al-Tae sd
varajäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaisa Männistö

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Perussuomalaiset pitää talouspolitiikan sääntöjen kokonaisvaltaista tarkastelua perusteltuna, sillä sääntökehikko on monimutkainen ja sääntöjen tulkinta on osoittautunut entistä vaikeammaksi. Säännöt eivät ole myöskään estäneet jäsenmaiden ylivelkaantumista, ja monet maat ovat jo ennen koronakriisiä rikkoneet vakaus- ja kasvusopimuksessa asetettuja julkisen velan ja alijäämän raja-arvoja. Vakaus- ja kasvusopimus (VKS) on siis osoittanut heikkoutensa. Tämä korostuu erityisesti yhteisvaluutta-alueella, missä ei ole huomioitu pääomien vapaan liikkuvuuden johtavan pääomien kasaantumiseen, minkä oireena muodostuu makrotaloudellisia epätasapainoja.

Poikkeuslausekkeella kytkettiin pois valvonta vakaus- ja kasvusopimuksen velka- ja vajajajoista vuosiksi 2020–2022. Covid-19-pandemian johdosta oli selvää, että jäsenvaltiot joutuvat velkaantumiseen huomattavasti talouden sulkutoimien aiheuttamien menetysten korvaamiseksi ja että menetykset jakaantuvat hyvin epätasaisesti. Suurimman haitan ottivat vastaan ne jo valmiiksi korkeavelkaiset Välimeren maat, joiden taloudesta turismi muodostaa merkittävän osan. Perussuomalaisen mielestä poikkeuslausekkeen käytöstä on luovuttava mahdollisimman pian. On ilmeinen riski, että vihreän siirtymän, energiakriisin, Ukrainan sodan ja talousnäkökymien yleisen heikentymisen seurauksena houkutus jatkaa keskuspankkivetoisella velkaelvytyksellä on voimakas.

Perussuomalaiset muistuttavat, että vakaus- ja kasvusopimuksen ehtoja ei juuri ole noudatettu eikä sääntöjen rikkomisesta ole kertaakaan seurannut huomautusta voimakkaampia toimenpiteitä, vaikka säännöt sinänsä taloudellisiin rangaistuksiksi antavatkin siihen mahdollisuuden. Ei ole myöskään uskottavaa, että sääntöpohjaisuus voisi toimia ilman markkinakuria tai poliittisen harkintavallan ulkopuolella olevia sanktiomekanismeja. Ehdotamme markkinakurin palauttamista ja sanktio- tai palkkiomekanismien luomista.

Velkakestävyysakateeminen määritelmä on, että talouskasvun kuuluu olla yhtä suuri tai suurempi kuin velan korkotaso. Tämä tarkoittaa, että hyvät talouden kasvunäkymät parantavat velkakestävyyttä. Lisäksi nollakorkoaikana mikä tahansa velkamäärä on kestävä, mutta korkojen noustessa näin ei enää ole. Siksi tarvitaan velkasuhteen yläraja, jonka yli mentäessä budjettipolitiikassa on pyrittävä noudattamaan säästäväisyyttä. Varsinainen taso ei ole niin oleellinen kuin suunta. Mikäli sijoittajat arvioivat, että maan talous on negatiivisessa kierteessä, arviosta tulee helposti itseään toteuttavia. Siksi sallittu budjettivaje on kytkettävä talouden kasvunäkymiin. Maltillinen velkataso ja riittäviksi katsotut aktiiviset sopeutustoimet ehkäisevät parhaiten velkakriisejä. Sellaisia menojen sopeutustoimia, jotka heikentävät talouden kasvunäkymiä, tulee kuitenkin toteuttaa varoen.

Nykyisen sopimuksen raja valtion velkasuhteelle on 60 prosenttiyksikköä. Vain muutamalla euromaalla velka on pysynyt tuon rajan alapuolella. Kuten asiantuntijalausunnoissa on todettu, velkasuhteen tason määrittely on hieman mielivaltaista, ja maakohtaiset erot vaikuttavat asiaan. Sama velkasuhderaja kaikille maille ei ole optimaalisin ratkaisu. On kuitenkin ymmärrettävä poliittiset realiteetit. Mikäli eri maille sallittaisiin eri velkasuhderajat, voisi jokin poliittisesti voimakas maa vaatia itselleen löysimmät ehdot. Mikäli velkasuhderajaa nostettaisiin esimerkiksi 80

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp
Eriävä mielipide 1

prosentin tasolle, se saatettaisiin tulkita niin, että velkarajalla ei oikeasti ole väliä. Tämä saattaisi vain lisätä moraalikatoa, joka on jo valmiiksi merkittävä ongelma.

Maat, joiden velkasuhde on selvästi velkasuhderajaa korkeampi, tarvitsevat joka tapauksessa erikseen niille räätälöityjä toimia, eikä näiden maiden talouspolitiikan arviointi ole varsinaisesti vakaus- ja kasvusopimuksen, vaan velkajärjestelyiden ja jopa euroerojen tie. Siksi pidämme epäoptimaalisesti edelleen voimassa olevan 60 prosentin velkasuhderajan, mutta muuttaisimme sen tulkintaa sitovan ylärajan sijasta tavoitetasoksi, jota kohti maita velvoitettaisiin siirtymään budjettivajeita supistamalla tai talouskasvua lisäämällä. Nykyinen EU:n perussopimus kieltää keskuspankkirahoituksen, vaikka jotain sen tapaista käytännössä toteutetaan parhaillaankin. Halua perussopimuksen avaamiseen ei kuitenkaan ole, ja jos keskuspankki painaisi valtioille niiden haluamat rahat säännöistä huolimatta, se johtaisi pidäkkeettömään menojen, lainanoton ja velka-kuorman kasvamiseen. Tästä syystä monetisointi ei ole suositeltava tie, ja siksi valtiollisten velkaleikkausten menettelytavat tulisi luoda pikaisesti.

Vakaus- ja kasvusopimuksen noudattaminen on ollut hyvin vähäistä. Euroa perustettaessakin jäsenmaista vain Ranska täytti Maastricht-ehdot. Sopimusrikkomuksista ei ole seurannut yhdellekään jäsenmaalle minkäänlaisia sanktioita. Sopimusten noudattamatta jättämisen johdosta on vakavasti harkittava vaihtoehtoa, että sopimusten tukena tai peräti sopimusten sijaan turvauduttaisiin markkinakuriin. Markkinakurin täysimittaisen käyttöönoton katsotaan olevan mahdotonta, sillä liian moni maa on riippuvainen ulkopuolisesta tuesta. Siksi ehdotammekin osittaisen markkinakurin mallia. Mallissa valtio velvoitettaisiin uusien velkakirjojen liikkeellelaskun yhteydessä laskemaan liikkeelle myös juniorivelkakirjoja (no-bailout-velkaa), esimerkiksi 5–10 % liikkeelle laskettavien velkakirjojen nimellismäärästä, a) joita ei saa missään tilanteissa ostaa keskuspankin tai jonkin muun valtiollisen tahon taseeseen b) velkojia ei pelasteta missään tilanteessa ja c) velkaleikkaustilanteessa nämä velkakirjat leikattaisiin ensisijaisesti. Näiden velkakirjojen korkotaso asettuisi todennäköisesti merkittävästi korkeammaksi kuin tavallisten velkakirjojen. Korkoerosta voisi päätellä suoraan ja reaaliajassa, mitä mieltä markkinat ovat jonkun maan talouspolitiikasta ja tulevaisuudennäkymistä. Talouspolitiikassa voitaisiin tähdätä tuon korkoeron supistamiseen. Ehdottamamme malli olisi inhimillinen, sillä aluksi tätä "no-bailout"-velkaa olisi koko velkakannasta vain muutama prosentti, ja pitkänkin ajan kuluttua korkeintaan määritellyn minimirajan (5–10 %:n) verran.

Menokehyksien käytöstä on Suomessa ollut pääsääntöisesti hyviä kokemuksia. Vuonna 2003 käyttöön otettu kehysjärjestelmä olisi pienin muutoksin nopeasti sovellettavissa käyttöön myös muissa EU-maissa, ja tämä ratkaisisi samalla useassa asiantuntijalausunnossa esitetyn havainnon, että käytännössä velkakestävyyttä pidettäisiin parhaiten yllä ehkäisemällä valtion menojen liian voimakas kasvu.

Velkakriteerit keskittyvät vain valtioiden velkaan, ja lähestymistapa huomattiin jo eurokriisin yhteydessä vääräksi. Esimerkiksi Suomessa valtion suuret takaukset ja kuntien velka ovat valtion velkakestävyysvaikuttavia tekijöitä. Ylisuuret yksityisen sektorin velat ovat uhka myös julkisen talouden velkakestävyydelle. Valitettavasti velkatilastoja on hyvin hankala seurata, ja käytännössä helpointa olisikin seurata vaihtotaseen kehitystä, sillä se mittaisi maan julkisen ja yksityisen sektorin velkaantumista ulkomaille.

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Vaihtotaseiden tarkastelun yhteydessä on alettava kiinnittää huomiota alijäämien sijaan myös ylijäämiin. Yhden maan alijäämähän on tunnetusti toisen ylijäämä. Esimerkiksi pankkivalvonnassa on katsottu velallisen valvomisen sijaan helpommaksi valvoa pankkeja ja asettaa niille pääoma- ja raportointivaatimuksia. Makrovakaussopimuksissa liian suuri ylijäämä on jo nyt epävakauskriteeri, jonka pitäisi velvoittaa korjaavaan toimintaan, mutta tähän asti mitään ei ole tehty. Ylijäämien torjunta estäisi euromaista toisiin euromaihin kohdistuvia sijoitusbuumeja, joita pidetään keskeisenä syynä eurokriisiin. Lisäksi, mikäli ylijäämäisiä maita ohjataan ajoissa pienemmälle ylijäämälle, näiden maiden saatavat eivät pääse kasvamaan niin suuriksi, että velkaleikkaukset muuttuisivat mahdottomiksi. Eurokriisissä ongelmaksi osoittautui Saksan ja Ranskan mitattavat saatavat Välimeren maiden pankeilta ja valtioilta, ja tämän seurauksena nämä saatavat yhteisvastuullistettiin kaikkien jäsenmaiden taakaksi epäreiluksi tulkittavalla tavalla. Näin ei saa tapahtua enää jatkossa, ja pieniä maita on suojeltava suurten maiden sijoitusseikkailuiden maksamiselta. Perussuomalaiset ehdottavat vaihtotaseiden sekä kumuloituvien vaihtotaseiden seuraamista.

Ehdotettu vihreiden investointien jättäminen velkalaskennasta pois eli ns. kultainen sääntö on hyvin ongelmallinen ajatus. Vihreäksi arvioitavien investointien jättäminen kokonaan velkakriteerien ulkopuolelle ohjaisi maita ylivelkaantumaan. Lisäksi ehdotus siirtäisi merkittävästi talouspoliittista valtaa EU-komissiolle, joka tarvittavan taksonomian ilmeisesti laatisi. Myös muunlainen poikkeava suhtautuminen esimerkiksi investointeihin otettaviin lainoihin on ongelmallista. Laajasti tulkiten mikä tahansa koulutuksesta terveydenhuoltoon olisi tulkittavissa investoinniksi. Markkinakuri olisi tässäkin tapauksessa EU-komissiota parempi tuomari. Perussuomalaiset eivät kannata kultaisen säännön käyttöönottoa. Euroalueelle ei tule myöskään perustaa yhteistä fiskaalikapasiteettia eli yhteistä budjettia tai nyt nähdyn elpymisrahaston tapaisia tulonsiirtomekanismeja. On totta, että euroalue tarvitsisi toimiakseen merkittävästi suuremman yhteisen budjetin, tulonsiirtoja ja yhteisvastuullista velkaa. Perussuomalaisten johtopäätös tästä dilemmasta on, että euroalueen jäsenkokoontaminen on epäoptimaalinen. Mikäli euroalueen ongelmia halutaan ratkaista, pitää kiinnittää huomiota juurisyihin: yhteinen rahapolitiikka ja yhteisvastuun mahdollistava EKP, sen osto-ohjelmat ja erilaiset tukimekanismit.

Euromaiden kykyyn korjata hintakilpailukykyään ja edellytyksiin sopeuttaa budjettien menoeriä tulee suhtautua varauksellisesti. Käytännössä monelle maalle ainoa toimiva vaihtoehto olisi oman kansallisen valuutan heikentyminen, joka sopeuttaisi työn ulkoisen hinnan ohella myös budjetissa olevien menoerien ulkoista hintaa.

Euroalueen ongelma on euro, ja siksi komission tiedonannon suurin ongelma on, ettei siinä ole mainittu euroeron mahdollisuutta. Euroeron ei tarvitse olla pysyvä, kuten asiantuntijalausunnossa on nostettu esiin. Euroeron hyöty on ilmeinen. Sillä voidaan välttää poliittisesti riitaisten pääomien siirtäminen jäsenmaasta toiseen etenkin, kun pääomien tulisi saada liikkua euroalueella vapaasti. Toiseksi sillä voidaan lievittää talousvaikeuksia kustannuskilpailukykyyn kasvun avulla. Erotilanteita varten voi olla myös tarpeen luoda jokin eromekanismi, jolla voidaan välttää kursisuojaamattomien valuuttalainojen aiheuttamat ongelmat. Lisäksi tulee huomata, että jäsenmaan perspektiivistä euroa voidaan pitää ikään kuin ulkomaan valuuttana, koska rahapolitiikka on hyvin pitkälti jäsenmaan ulottumattomissa.

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että lausuntonaan suuri valiokunta ilmoittaa, että Suomen on tulevaisuudessa neuvotteluissa edistettävä aktiivisesti perusteluosassa esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 6.5.2022

Olli Immonen ps
Jenna Simula ps
Jani Mäkelä ps

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Komission tiedonanto käsittelee finanssipolitiikan ohjaus- ja koordinaatiokehikon kehittämistä. Suomen tulisi vahvemmin painottaa jäsenmaiden vastuuta omasta taloudestaan. Valitettavasti suunta on ollut päinvastainen. Esimerkiksi hallituksen hyväksymä EU:n elpymisväline etäännyttää jäsenmaita terveestä taloudenpidosta ja markkinakurista sekä vie yhä kauemmaksi EU:n perussopimuksia kunnioittavasta linjasta. Kestävän talouspolitiikan tekemistä ei pidä ulkoistaa EU:lle, vaan maiden on tehtävä kansallisia toimia sen varmistamiseksi ja huolehdittava siitä, että kriisivuosina on käytettävissä liikkumavaraa.

Kasvu- ja vakaussopimus

EU:n budjettisäännöistä luovuttiin koronakriisin ajaksi, ja unionissa on käynnistynyt keskustelu sääntöjen uudistamisesta. Kristillisdemokraatit katsovat, että EU:ta on kehitettävä nykyistä perussopimuskehikkoa noudattaen. VKS:n tavoitetasot 3 prosentin budjettialijäämästä ja 60 prosentin velkaantumistasosta ovat itsessään hyviä - ongelma on, että jäsenvaltiot ovat erkaantuneet niistä liian kauaksi.

Ns. six- ja two-pack- säännösten oli tarkoitus vahvistaa VKS:n noudattamista, mutta osa niiden sisältämistä säännöksistä on täysin epärealistisia, mm. vaatimus velkatason vuosittaiselle laskeumiselle 1/20:lla velkaprosentin ja 60 % erotuksesta. Esimerkiksi Italian tulisi ylittää yli 5 prosenttiyksikön kasvuvaatimus vuosien ajan. Myös velkaantumiskattoa tulisi tarkastella matalien korkojen tilanteessa suhteessa kansantalouden kasvuvauhtiin.

Jäsenmaiden eläkemenot ja järjestelmien eroavaisuudet on asia, joka ei varsinaisesti noussut esiin kuulemisessa, mutta jolla on merkittävä vaikutus EU-alueen talouksiin tulevaisuudessa. Eläkemenot on monessa maissa vaikea kattaa tulevaisuudessa, koska niissä ei ole samanlaista rahastoitavaa järjestelmää kuin Suomessa. Pay-as-you-go-systeemi asettaa eläkemaksut tulevaisuudessa niin korkealle tasolle, että monessa maassa siitä ei selvitä. Siksi jäsenmaiden taloutta on tarkasteltava vähintään 20 vuoden kestävyysnäkökulmasta ja tavoitteet asetettava maakohtaisesti siten, että kestävyysvajeista selvitään. Se tarkoittaa monessa maassa pidättäytymistä sosiaaliturvan korotuksista, suurta eläkeuudistusta ja budjettien tiukkaa karsimista.

Vihreän ja digitaalisen siirtymän tukeminen

VKS:n kehittämisen yhteydessä on esitetty niin sanotun kultaisen säännön käyttöönottoa eli tiettyjen nettoinvestointien jättämistä alijäämä säännön ulkopuolelle. Tämä ei kuitenkaan ole järkevää. Menon luokittelu tilinpidossa esim. vihreäksi investoinniksi ei tee siitä velkakestävyys kannalta neutraalia tai positiivista ja päinvastoin. Monet julkiset investoinnit eivät maksa itseään takaisin ja taas monet menot, kuten koulutus, voivat hyvinkin sen tehdä. Olisi kuitenkin järkevää mahdollistaa investointeja, tai investointityyppejä muita menoja sääntöjen niitä rajoittamatta, jos pystytään osoittamaan, että ne ovat velkakestävyys kannalta järkeviä. Poikkeuksen myöntäminen täytyy siis olla tapauskohtaista ja perustua uskottavalle arviolle investoinnin tuotosta.

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp
Eriävä mielipide 2

Eurooppalainen ohjausjakso

Kristillisdemokraatit kiinnittävät huomiota siihen, ettei ohjausjaksolla ole kyetty koordinoimaan ja ohjaamaan jäsenmaiden talouspolitiikkaa toivotulla tavalla. Jäsenmaat voivat valikoida suosituksista itselleen mieluisimmat, ja tärkeysjärjestyksessä korkealla olevat uudistukset jäävät toteuttamatta. Sen lisäksi, että komission tulisi kiinnittää huomiota suositusten määrään ja tehdä siltä osin priorisointia, on katsottava, ettei ohjaus ole epäsymmetristä jäsenmaiden välillä. Myös mekanismit ja puuttuminen EU-varojen päätymiseen väärin käyttökohteisiin on ollut heikkoa.

EMU

Toimivan talous- ja rahaliiton edellytys on, että yhteisiä sääntöjä noudatetaan, talouskehitys perustuu kunkin alueen omiin ponnistuksiin ja markkinakuri toimii. EMU:n kehittämisessä on välttämätöntä palauttaa markkinakurin merkitys. Vakausmekanismi EVM pitää säilyttää jäsenvaltioiden välisenä järjestelynä, ja sen keskeisen päätöksentekotavan on jatkossakin perustuttava jäsenmaiden yksimielisyyteen. Suhtaudumme myös kriittisesti erilaisiin jäsenvaltioiden velkajärjestelymekanismeihin, jotka perustuvat muiden maiden saatavien leikkaamiseen.

EU:n elpymisväline

Koronakriisistä on seurannut suuria ja periaatteellisia muutoksia EU:n toimintaan. EU:n elpymisväline sitoo suomalaiset veronmaksajat vuosikymmeniä kestäväan yhteiseen velkaan ja korkeampiin jäsenmaksuihin, ja sen myötä avataan ovi EU-tason verotukselle.

E-kirje toteaa elpymisrahastoratkaisun kertaluonteiseksi ja monivuotinen rahoituskehyksen ensisijaiseksi tavaksi rahoittaa unionin menoja. Toisaalta E-kirje toteaa, että "mikäli keskustelu uusista pysyvistä järjestelyistä nousee EU-tasolla, tulee siihen varautua huolella selvittämällä järjestelyjen tarvetta, hyötyjä ja riskejä."

Velanottomahdollisuuden avaaminen johtaa todennäköisesti siihen, että nyt kertaluonteiseksi todettua EU-velanottoa halutaan kasvattaa ja paine lisätä EU:lle uusien omien varojen lähteitä yhteisen velan takaisin maksamiseksi kasvaa. Komissio suunnittelee nyt toteutuvan muoviveron lisäksi muita uusia omia varoja.

Joulukuussa 2021 annetuissa ehdotuksissa komissio esittää monivuotisen rahoituskehyksen enimmäismäärien kohdennettua korottamista automaattisen mukauttamisen käyttöönottamiseksi uusien omien varojen pohjalta, jotta voidaan käynnistää elpymisvälineen puitteissa otettujen lainojen ennenaikainen takaisinmaksu, mutta tämän lisäksi myös kokonaan uusien menoerien, kuten ehdotetun ilmastotoimien sosiaalirahaston rahoittamiseksi. Lisäksi komissio ehdottaa uusiksi omiksi varoiksi 25 % EU:n päästökauppajärjestelmästä kertyvistä huutokauppatuloista, 75 % hiilirajamekanismin tuloista (ns. hiilitulli) saatavista tuloista sekä myöhemmin annettavana esityksenä rahoitusosuutta suurten monikansallisten yritysten markkinavaltioille allokoitavasta jäänösvoitosta.

Esitetyt uudet omat varat laajentaisivat EU:n verotuksenomaista tulopohjaa kokonaan uusiin tulolähteisiin. Vaikka osa esitetyistä muutoksista on Suomen kannalta tässä vaiheessa potentiaali-

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp
Eriävä mielipide 2

sesti edullisempia verrattuna BKT-pohjaiseen maksuun, ovat esitetyt uudet tulonlähteet samoin kuin komission ehdottama ilmastotoimien sosiaalirahasto pysyviä askelia kohti veroluonteisten maksujen lisäämistä, unionin budjetin kasvattamista ja sosiaaliturvan avaamista EU:n toimivaltaan. Lisäksi päästökaupan laajentaminen tieliikenteeseen ja rakennuksiin voi nykyisessä energiamurroksessa olla hätiköityä.

Suomen kanta rahoituskehyksen avaamiseen ja kasvattamiseen, uusien omien varojen esityksiin ilman kattavia vaikutusarvioita samoin kuin sosiaalirahastoon tulisi lähtökohtaisesti olla kielteinen.

Suomen tulee kiinnittää huomiota siihen, että hiilirajamekanismin osalta kunnollisia vaikutustenarviointeja ei ole tehty, vaikka periaatetasolla mekanismin käyttöönotto voi estää hiilivuotoa. Hiilirajamekanismiin on kaavailtu mukaan lannoitteita, mikä nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa voi ruokaturvan kannalta olla ongelmallista.

Sosiaalipolitiikka tulee säilyttää kansallisena, eikä ilmastotoimien sosiaalirahastoa koeta pitkien etäisyyksien ja kylmän ilmaston vuoksi nettomaksajamaa Suomen kannalta oikeudenmukaisena. Vaikka ilmastotoimet on tärkeää toteuttaa sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisella tavalla, se kuuluu jäsenvaltioiden sosiaalipolitiikan tehtäväksi, eikä komission esitystä voi pitää taroituksenmukaisena.

Sosiaalirahastoon kytketty elpymistukivälineen (RRF) maksuaikataulun venyttäminen ei ole Suomen edun mukaista. Kaikki EU-jäsenvaltiot eivät myöskään ole olleet valmiita irrottautumaan venäläisestä energiasta, ja energian hintojen kompensoiminen sosiaalirahaston kautta tarkoittaisi näin välillisesti tukea Venäjän sotatoimien rahoittamiselle.

Kristillisdemokraatit esittivät elpymisvälineen hylkäämistä ja sen sijaan rahoituskehyksen ja elpymisvälineen erillään pitämistä ja viime mainitun avaamista erillisellä valtiosopimuksella vain siihen halukkaille maksaja- ja saajamaille. Suomen ei tule hyväksyä vastaavan järjestelyn toistamista eikä myöskään hyväksyä järjestelyjä, jotka heikentävät jäsenvaltioiden kannustimia julkistalouksiensa tervehdyttämiseen ja kasvattavat rahoitus- ja makrovakausriskejä EU:ssa.

Lisäksi E-kirje suosittaa sen arvioimista, miten euroalueen suhdannepolitiikkaa voitaisiin paremmin hallita "jäsenvaltioiden keskinäisellä, erikseen sovittavalla samansuuntaisella toiminnalla". Tämä on parempi vaihtoehto kuin yhteisen velan ja tulonsiirtojen lisääminen, jotka aiheuttavat vain moraalikatoa ja etäännyttävät terveestä taloudenpidosta.

Lisäksi koronaviruksen aikana on luotu poikkeuksellisia talouspoliittisia välineitä, kuten työttömyysriskien lieventämiseen tarkoitettu SURE-mekanismi, joka olisi pitänyt hylätä kansalliseen kompetenssiin kuuluvana järjestelynä. SURE-mekanismi kautta on haluttu edistää yhteistä työttömyysvakuutusjärjestelmää, joka toimisi tulevaisuudessa myös suhdannepoliittisena vakauttajana jäsenvaltioiden kesken. Kristillisdemokraatit ei kannata ajatusta.

Valiokunnan lausunto SuVL 6/2022 vp
Eriävä mielipide 1

Pankkiunioni

Hallitus on elpymisvälineen lisäksi edistänyt muitakin yhteisvastuullisia hankkeita ja näyttänyt vihreää valoa yhteisen kriisimekanismin aikaistetulle käyttöönotolle. Kristillisdemokraatit näkevät riskinä, että joudumme maksamaan pankkien asiakkaina Etelä-Euroopan kaatuvat pankit. Pankkiunionin jäsenmaiden pankkisektorien riskit vaihtelevat edelleen suuresti. Monissa jäsenmaissa on myös pankkisektorilla tehottomuutta ja ylikapasiteettia, ja siksi pankkeja tullaan ajamaan alas lähivuosina. Lisäksi koronakriisi ja viimeisimmäksi Venäjän hyökkäys Ukrainaan on tuonut tilanteeseen poikkeuksellisen suurta epävarmuutta, jota ei ole riittävällä tavalla selvitetty. Maailman taloudessa on merkittäviä riskejä, jotka voivat heijastua nopeasti pankkisektorin vakauteen, joten ajankohta edistää aikaistettua käyttöönottoa on mahdollisimman huono.

Riskien jakamisen ennakkoehtona täytyy olla riittävä riskien vähentäminen. Elinkelvottomien pankkien alas ajamiset ja yhdistämiset on ensin hoidettava. Vastaavasti on ennen pankkien yhteistä talletussuojaa saatettava pankit kuntonsa puolesta samalle lähtötasolle. Pankkiunionin loppuun saattamista ei pidä toteuttaa hinnalla millä hyvänsä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että neuvotteluissa valtioneuvoston tulee ottaa tavoitteeksi perusteluissa mainitut näkökohdat ja kannat.

Helsingissä 6.5.2022

Sari Essayah kd